

4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 368

Артюх Г.І.

старший викладач кафедри фінансів та обліку,
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Горlach А.С.

старший викладач кафедри фінансів та обліку,
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Artiukh Hanna, Gorlach Alla

Taurida National V.I. Vernadsky University

СИСТЕМА КОРПОРАТИВНОГО СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті обґрунтовано значення та доцільність корпоративного страхування, проаналізовано його сутність, а також визначено роль корпоративного страхового пакета в системі страхування. Розглянуто специфічні особливості корпоративного страхування, його переваги як для страховика, так і для страхувальника. Визначено особливе значення та провідну роль корпоративного страхування в контексті ризик-менеджменту. Доведено, що система корпоративного страхування включає у себе основні напрями страхового захисту, а це, своєю чергою, дає суб'єктам господарювання змогу мінімізувати різні види ризиків у їхній господарській діяльності. Наголошено на тому, що система корпоративного страхування є складовою частиною соціально-економічної системи й ознакою високого рівня соціальної відповідальності та самодисципліни. Активне впровадження системи корпоративного страхування в умовах вітчизняних підприємств сприятиме зростанню рівня прибутковості суб'єктів господарювання та, своєю чергою, національної економіки України у цілому.

Ключові слова: страхування, корпоративне страхування, страховий пакет, суб'єкт господарювання, страховий захист.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України в умовах жорсткої конкуренції вітчизняним підприємствам необхідно здійснювати свою діяльність чітко та гнучко, щоб отримати перевагу на ринку, а отже, збільшити прибуток. Разом із тим така діяльність наражається на ризики як із матеріального погляду (наприклад, зміна ринкових цін), так і з нематеріального (наприклад, зміна законодавства, втрата іміджу тощо), тому підприємствам необхідно заздалегідь подбати про можливості зниження чинників ризику, відшкодування фінансових витрат чи майнових утрат шляхом використання інституту страхування.

Продаж страхових продуктів є важливим складником страхової діяльності. Специфіка збутової політики зумовлена специфічним характером страхової діяльності і сутністю страхових продуктів. У системі страхового захисту корпоративному страхуванню відводиться особливе місце, оскільки саме воно забезпечує безпеку економічного суб'єкта господарювання. Це пояснюється тим, що кожний суб'єкт господарювання в процесі свого функціонування зустрічається із цілою

низкою ризиків, які можуть негативно вплинути на його господарську діяльність. До таких ризиків належать і майнові, і транспортні, і технічні, і медичні та ін. Для забезпечення своєї безпеки суб'єкти господарювання укладають договір корпоративного страхування, який дає змогу якщо не запобігти, то принаймні мінімізувати втрати, а також гарантувати соціальну захищеність працівників. Усе це, своєю чергою, сприяє здоровому розвитку міцних ринкових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження вітчизняними та зарубіжними вченими питань, пов'язаних із теоретичною сутністю страхових продуктів та особливостями їх реалізації, знайшли відображення у працях Н. Калініна, С. Осадеця, О. Охріменко, Р. Пукала, Б. Сербіновського, Ю. Троніна, В. Храмова, Я. Шумелди, Р. Юлдашева, М. Янгевського та ін. Безпосередньо корпоративне страхування розглянуто в працях О.М. Залетова, Н.Г. Нагайчук, Н.М. Третяк, О.Є. Ільїна, Н.В. Ткаченка, Н.П. Рябоконт та ін. Однак це питання потребує подальшого ґрунтового дослідження та аналізу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження суті, мети, завдань та принципів організації корпоративного страхування, обґрунтування необхідності залучення його до системи управління суб'єктом господарювання для вчасного запобігання виникненню можливих ризиків.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах страховий захист підприємства реалізується шляхом надання послуг із корпоративного страхування. У науковій літературі наведено достатньо велику кількість різнопланових підходів до визначення сутності поняття корпоративного страхування.

Зокрема, деякі науковці підходять до визначення сутності корпоративного страхування з позиції розгляду його як системи фінансово-економічних відносин між страховиками й промисловими підприємствами з відшкодування збитку від різних ризиків виробничо-господарської діяльності промислових підприємств; інші вчені розглядають цю економічну категорію як захист майнових інтересів підприємств, соціального забезпечення персоналу й управління фінансовими потоками економічних суб'єктів; третя група науковців під корпоративним страхуванням розуміє страхування майнових інтересів підприємства та його топ-менеджерів, управління фінансовими потоками підприємства, а також соціальне забезпечення персоналу й членів його родин. Учені наголошують на тому, що корпоративне страхування дає змогу збільшити капіталізацію підприємства, забезпечуючи безперервність відтворювальних процесів і, як наслідок, стабільність фінансового результату діяльності економічного суб'єкта. Зростанню капіталізації економічних суб'єктів також сприяють збереження і збільшення фінансових потоків [1].

Однак наведені підходи не враховують сукупність специфічних особливостей, які характеризують корпоративне страхування:

- по-перше, воно дає змогу збільшити капіталізацію підприємства шляхом дотримання безперервності відтворювальних процесів, що є умовою забезпечення стійкого розвитку і стабільності позитивного фінансового результату. Крім того, збільшення капіталізації призводить до збереження і примноження фінансових потоків;

- по-друге, корпоративне страхування вигідне не лише для продавця страхових послуг, а й для страхувальника – юридичної особи, оскільки страхові платежі за розмірами значно менші можливих збитків і ймовірних страхових відшкодувань. Окрім того, практична реалізація превентивної функції страхування через фінансування заходів із запобігання збиткам чи надання рекомендацій щодо управління ризиками дає змогу знизити ймовірність виникнення несприятливих подій, підвищити сервіс страхового обслуговування й поліпшити систему управління ризиками.

Урахування таких особливостей дало змогу трактувати корпоративне страхування як складову частину ризик-менеджменту підприємства, що є системою економічних відносин між страховою компанією та страху-

вальником (підприємством), за яких останній сплатою страхових премій забезпечує собі фінансування ймовірних збитків унаслідок реалізації ризиків його виробничо-господарської діяльності шляхом одержання від страховика страхового відшкодування чи компенсації шкоди, завданої майну чи здоров'ю третіх осіб.

Звернення до корпоративного страхування спрямоване на досягнення основної мети – забезпечення підприємства компенсаційним ресурсом, достатнім за обсягом і за прийнятною ціною, що досягається через виконання основних завдань із дотриманням відповідних принципів.

Різноманітність завдань, які покликане вирішувати корпоративне страхування, зумовлює існування широкого спектру його видів, що можуть бути класифіковані за різними ознаками: за об'єктами страхування, страховими ризиками, родом небезпеки, відповідними стадіями кругообігу фінансових ресурсів підприємства (грошової, виробничої і товарної) [3].

Досліджуючи це питання, можна констатувати той факт, що розвиток корпоративного страхування як окремої сфери діяльності фінансової системи страхування зазвичай пов'язують зі змінами в суспільному виробництві, коли ріст концентрації й централізації капіталу на основі потреб нового технологічного способу виробництва зумовив необхідність розвитку окремих сегментів страхового ринку [1].

Корпоративне страхування охоплює основні напрями страхового захисту, що дають змогу мінімізувати ризики у господарській діяльності суб'єкта господарювання. Всебічне охоплення забезпечується за допомогою страхового пакета. При цьому для кожної компанії розробляється індивідуальний страховий пакет, структура якого залежить від розміру компанії, специфіки її діяльності, потреб персоналу та внутрішньофірмової політики. Особливість корпоративного страхування полягає у тому, що захист від страхових ризиків розповсюджується не лише на юридичну особу та співробітників, а й може переходити за бажанням і на членів їхніх родин.

За змістом страховий пакет можна поділити на основний та субсидований (рис. 1).

Основний пакет включає у себе елементи страхового захисту, які є актуальними для будь-якої програми корпоративного страхування. Допоміжний пакет містить специфічні елементи, які не є основою страхового захисту. Разом з основним пакетом важливу роль у корпоративному страхуванні відіграє субсидований страховий пакет. Особливість цього пакета полягає у тому, що об'єкти страхового захисту, на які розповсюджується дія пакета, не є базисом існування компанії, а можуть бути орендовані. Субсидований пакет включає чотири основні напрями страхового захисту: автострахування, страхування майна, страхування технічних та будівельно-монтажних ризиків та перестраховування [2].

У розвинених країнах корпоративне страхування – обов'язковий елемент соціально-економічної системи, поведінки суб'єктів господарювання, що визначається духом соціальної відповідальності бізнесу і самодисципліни. Світовий досвід свідчить, що розвиток стра-

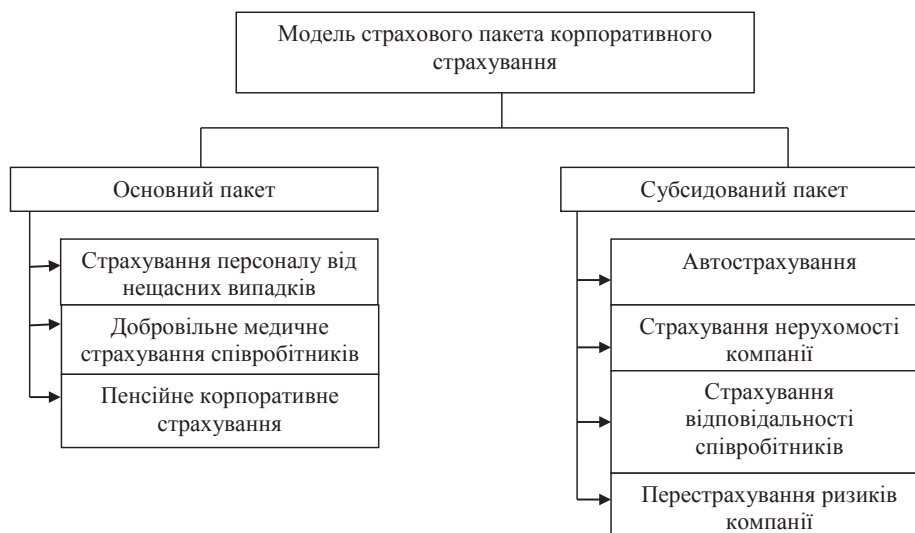

Рис. 1. Модель пакета корпоративного страхування

хового ринку сприяє росту національної економіки у цілому, а корпоративне страхування – суб'єктів підприємницької діяльності зокрема.

В Україні в епоху монополії державного страхування таких понять, як «комерційне страхування» й «управління ризиками» (ризик-менеджмент), не існувало. Усвідомлення ролі ризик-менеджменту й корпоративного страхування поступово почалося після приватизації промислових підприємств і переходу їх на самофінансування. Сьогодні система корпоративного страхування в Україні знаходиться у стадії активного формування [1].

Останніми роками з розвитком та активною інтеграцією України у світове співтовариство обсяги корпоративного страхування вітчизняних суб'єктів господарювання неухильно зростають, і, за прогнозами експертів, очікується, що темпи зростання корпоративного страхування в найближчі роки дещо прискоряться і ринок буде становити понад 19,5 млрд. грн. страхових платежів. Разом із тим динаміка ринку корпоративного страхування свідчить про те, що за останні роки він хоча й залишається домінуючим, але все ж таки за темпами розвитку суттєво відстає від роздрібного страхування. Зокрема, за останні п'ять років частка страхових внесків за рахунок коштів підприємств зменшилася на 5,8%. Окрім того, аналіз фінансового результату страхової діяльності страховиків показує, що корпоративне страхування приносить страховикам понад 80% прибутків, а решта 20% припадає на роздрібне страхування.

Незважаючи на поступове зростання економічного потенціалу, корпоративний сектор вітчизняної економіки дещо зменшує частку витрат на страховий захист. Слід наголосити на тому, що практика корпоративного страхування в Україні переважно обмежена страхуванням окремих ризиків корпоративних клієнтів. До 2012 р. корпоративне страхування широко застосовувалося в обслуговуванні фінансових потоків економічних суб'єктів і було спрямоване на мінімізацію оподаткування за рахунок різних схем квазістрахування [1].

Стійкість функціонування суб'єктів господарювання в умовах ринку багато в чому визначається ефективністю страхового захисту їхніх майнових інтересів, що дає змогу компенсувати реальний збиток унаслідок різних видів діяльності, непередбачуваних природних явищ, техногенних аварій, катастроф та негативних соціальних обставин.

Діючий в Україні страховий ринок доцільно розглядати як потужний чинник позитивної дії на економіку, оскільки страхування забезпечує безперервність та фінансову стабільність виробничо-господарської діяльності, виступає гарантом від великих соціальних потрясінь, є однією з найважливіших форм підвищення інвестиційного потенціалу. Стратегічна націленість суб'єктів національної економіки на пришвидшене зростання визначає інтенсивність використання економічного потенціалу страхування в Україні, проте перспективи подальшого функціонування страхового бізнесу в рамках старої моделі, яка була орієнтована на масове споживання стандартних страхових продуктів, залишаються вкрай обмеженими. У зв'язку із цим виникає суспільна необхідність у вдосконаленні та розвитку вітчизняного ринку страхування.

Одним із таких напрямів є розвиток та впровадження корпоративного страхування. Воно передбачає переорієнтацію страхового бізнесу на споживчі групи, зміщення акцентів із продажу масових страхових продуктів на розроблення та реалізацію індивідуальних комплексних програм страхування, створення ефективного механізму професійної взаємодії між суб'єктами страхового ринку. Проте позитивна тенденція, яка існує на вітчизняному ринку сьогодні, у контексті розвитку корпоративного страхування зіштовхується з негативним впливом цілої низки чинників, найбільш суттєвими з яких є низька капіталізація страхових організацій, а також істотні регіональні диспропорції в розвитку інфраструктури страхового ринку.

Разом із тим корпоративний блок вітчизняної економіки в останні роки є найбільш прибутковим сегментом на ринку страхових послуг, який здебільшого здатен компенсувати від'ємні фінансові результати вітчизняних суб'єктів господарювання.

Висновки. Корпоративне страхування є важливим елементом господарської діяльності вітчизняного підприємства, який дає змогу знизити підприємницькі ризики та слугує обов'язковою умовою для залучення

і використання інших джерел та інструментів функціонування й розвитку суб'єктів господарювання. Крім того, наше дослідження показало, що корпоративне страхування є одним із провідних та перспективних напрямів страхового захисту. Його особливість полягає у тому, що відбувається об'єднання та/або комбінування різних страхових продуктів, що дає змогу всебічно та найбільш ефективно захистити юридичну особу від наслідків страхового випадку.

Список літератури:

1. Залетов О.М. Сутність і принципи корпоративного страхування. *Фінанси, облік і аудит*. 2013. Вип. 1(21). С. 56–62. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2013/3816/1/Zaletov.pdf> (дата звернення: 16.04.2019).
2. Ильин А.Е. Перспективы изменения системы корпоративного страхования. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/perspektivy-izmeneniya-sistemy-korporativnogo-strahovaniya> (дата звернення: 16.04.2019).
3. Нагайчук Н.Г. Корпоративне страхування в системі ризик-менеджменту підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 24. № 1. С. 145–152. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/2517/1/21.pdf>

СИСТЕМА КОРПОРАТИВНОГО СТРАХУВАННЯ В УСЛОВИЯХ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье обоснованы значение и целесообразность корпоративного страхования, проанализирована его сущность, а также определена роль корпоративного страхового пакета в системе страхования. Рассмотрены специфические особенности корпоративного страхования, его преимущества как для страховщика, так и для страхователя. Определено особое значение, а также ведущая роль корпоративного страхования в контексте риск-менеджмента. Доказано, что система корпоративного страхования включает в себя основные направления страховой защиты, а это, в свою очередь, позволяет субъектам хозяйствования минимизировать различные виды рисков в их хозяйственной деятельности. Отмечено, что система корпоративного страхования является составной частью социально-экономической системы и признаком высокого уровня социальной ответственности и самодисциплины. Активное внедрение системы корпоративного страхования в условиях отечественных предприятий будет способствовать росту уровня доходности субъектов хозяйствования и, в свою очередь, росту национальной экономики Украины в целом.

Ключевые слова: страхование, корпоративное страхование, страховой пакет, субъект хозяйствования, страховая защита.

THE SYSTEM OF CORPORATE INSURANCE IN THE CONDITIONS OF DOMESTIC ENTERPRISES

In the article the author substantiates the importance and expediency of corporate insurance, analyzes its essence, and also determines the role of the corporate insurance package in the insurance system. The author studies the views of domestic scientists on insurance and corporate in particular; namely V. Bazylevych, O. Vovchak, V. Garkushi, N. Gryshchenko, O. Zavy'ska, O. Zaletov and others. On the basis of the elaborated material and scientific research, the author concluded that the need for further thorough research into the development of the corporate insurance system in the conditions of domestic enterprises was made. The author describes the definition of the category of corporate insurance by various scholars, and on the basis of this author proposes to consider this economic category as the main tool for increasing the capitalization of the enterprise, as well as ensuring the continuity of reproductive processes and the stability of the financial performance of the entity. The article deals with the specific features of corporate insurance, its advantages for both the insurer and the insured, which allowed the author to treat corporate insurance as a component of risk management of the enterprise. The special significance and the leading role of corporate insurance in the context of risk management are determined. The author emphasizes the fact that the main purpose of using the corporate insurance system in the conditions of business entities is to provide the last compensating resource by performing the main tasks in compliance with the basic principles. The author proved the fact that the corporate insurance system includes the main directions of insurance protection, which, in turn, allows economic entities to minimize various types of risks in their business activities. It is emphasized that the system of corporate insurance is an integral part of the socio-economic system and a sign of a high level of social responsibility and self-discipline. The active introduction of the corporate insurance system in the conditions of domestic enterprises will increase the level of profitability of economic entities, which in turn will contribute to the growth of the national economy of Ukraine as a whole.

Key words: insurance, corporate insurance, insurance package, business entity, insurance protection.